

שיחה

יציאת שבת
5:16

כניסת שבת
4:14

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים
מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד
שנפלו עקב"ש בקרבות רמת הגולן במלחמת יום כיפור, תשל"ד

מרת חייה שרה, מרחשון תשע"ז שבת מברכין שנה שלוש ושמונה, גליון מס' 5

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, המחלקה למורשת ישראל

ישראל

זיקנה - חולשה או גבורה

עד אברהם אבינו לא הייתה זיקנה ואנשים התבלבלו מי הוא חב ומי הוא הבן; הגיע אברהם, ביקש רחמים והתחילה תופעה של זיקנה, שאמר (כד, א): "ואברהם זקן בא ימים" (בבא מציעא פו, א).
 המה"ל בסיפור "חידושי אגרות" (בבא מציעא, שם) מביא את הגמרא המופלאה הזו ואומר, כי אצל האדם הזקן - כאשר נחלש הכח הנפשי, מתחזק בו הכח השכלי-הנפשי, שעכשיו הוא משוחרר מההשפעת החיצונית ויש לו את האפשרות לעלות ולהתגבר. לכן, התורה נקראת "תוס'קה", כי היא מתשת את הכח החומרי שבאדם.
 הגמרא בבבא מציעא (מד, א) מביאה את הסיפור, כיצד חזר ריש לקיש בתשובה (מתורגם): יום אחד, שקח רבי יוחנן בנהר הירדן. ראה אותו ריש לקיש (שהיה או ליסטים) וכפי לירדן אחיו. אמר לו רבי יוחנן: כוחך גדול, כח כוח ראוי לסבול על התורה... אם תשוב מדרך ותחיל להיות ליסטים ותלמד תורה - אתן לך את אחותי, שהיא יפה ממני, לאשת. קיבל ריש לקיש על עצמו לשב מדרך הרעה וללמוד תורה. רצה ריש לקיש לחזור לשפת הירדן - ליטול את בגדיו, ולא היה יכול לחזור [התורה מתשת כוחו של אדם (סנהדרין כו, ב) וכאן אף על פי שריש לקיש עדיין לא התחיל בלימוד, אלא רק קיבל על עצמו את על התורה, כבר נחלש כוחו ולא יכל לקפוץ כבראשונה (רש"י)]. מוכח, שבעצם קבלת חיים רוחניים - נחלש הכח הפיסי.
 עד אברהם לא ידעה האנושות מבורא העולם והיה חסר השכל והצד הרחני, משום שלא הייתה התנגדות לכוחות הגוף - לא הייתה זיקנה, שהיא הסתלקות כח החומרי שבאדם. אברהם שינה את הטבע בעולם - "הנפש אשר עשו פְּרָךְ" (יב, ח) - שעכשיו התחילו בני האדם להכיר שיש מנהיג העולם וליהיה לעבודת עבודת הנפש, ובכך להחליש את כוחות הגוף (מציינת של "זיקנה", כמו בגדנות ילדים - כשצד אחד חלש ויורד למטה, הצד השני מתגבר ועולה, בבחינת "יולאם מלאם גאָק" (כה, כ).
 יוצא, לפי המה"ל, שב"זיקנה" יש שני תהליכים, גבורה וחולשה שעובדים במקביל. עתה מבינים או היטב את דברי התנא במסכת אבות (ח, א): "יבן שמונים לגבורה". לאחר שמונה עשר שנים של חיים, כבר נחלשו כל מערכות הגוף, אין עוד מעצורים והפרעות, ממילא נפשו של הקשוי יכולה לעלות מעלה מעלה.
 הרש"י הירש (בראשית כד, א) מביא, איך שני התהליכים האלו נמצאים במילים עצמם: "זקן - כבר אמרנו לעיל (יט, ד), ששורש זה הקרוב לסיכין וזיון, מציינ את מי שחכמים מתוך נסיון החיים, בניגוד ליער, שעוד 'מעני' מעליו את הרשמים, אינו קולט רשמים קבועים, אינו לומד מהחיים, אלא שואף ליצור לו את שלמו מתוך עצמו.
 בזה נבדלו השמות הנרדפים: 'ישן' ו'זקן'. ישן (ומכאן 'שנה') - מורה על קלות הכוחות שנוצלו עד לעיפה ועמוס, ומכאן גם: 'אישוף' - השחור שבעין. כגד זה מציינ זיקן את הרכוש, שנרכש אחרי עבודת החיים, את הנשלת האישיות. מכאן גם דברי חז"ל (קידושין לב, ב): זקן - זה שקנה חכמה".
 החכם שמכין עצמו נכון ומנצל את חייו, ובפרט בשנים שלפני התחלת תקופת הזיקנה, עשוי לראות את הקיום של "כי אך ימים ושנות חיים יוסיפו לך" (משלי ג, ב).

ר' שלמה ווערעטענטייל

גליון זה מוקדש ע"י הרב אברהם פוס ורעייתו שיחיו לע"נ הסב, הרה"ח ר' יהודה ב"ר מאיר פוס זצ"ל, נלב"ע ב' בכסלו תשל"ג

כמו כן מוקדש גליון זה ע"י ר' משה פרידמן נ"י, מנהל דמוס ש.ה.ר לע"נ האב, ר' חיים ב"ר משה פרידמן ז"ל, נלב"ע ל' במרחשון תשנ"ט

נתקבלה אף תרומה מאת ר' נתלי זיסמן נ"י לע"נ אביו, ר' שבתאי ב"ר נתלי זיסמן ז"ל, נלב"ע א' בכסלו תשנ"ו ולע"נ מרת טובה יונה רוזנקרץ ע"ה בת ר' הרמן צבי ז"ל, נלב"ע ג' בכסלו תשס"ח

תנצב"ה

לאורם נלך / עורך: נפתלי יערי

"תנו לי אֶחָזֶת קבר" (כג, ד)

עסקן ציוני, מאלה שישבו רוב ימיהם בחו"ל ולארץ ישראל באו רק לעתים רחוקות לביקור, ובדרך כלל היה מלא טענות על יושבי הארץ, בא פעם אחת אל מרן הרב קוק זצ"ל. בעת שיחתו, לעג לאנשי הישוב הישן הבאים לארץ ישראל רק על מנת למות בה ולהקבר בה, כדי להמנע מגלגול מחילות. בדבריו טען: "מה צורך לנו באנשים אלה, האוכלים ואינם עושים! אנו זקוקים לאנשים שיאחזו בארץ ויפריחו שיממותיה".

ענה לו הרב קוק: "אף הישוב הראשון בארץ ישראל, ממש ארבע אמות הראשונות, תחילתם בקבר - ביתנו לי אֶחָזֶת קברי ואף לאחר מכן, כשיצאו ישראל ממצרים - נטלו את עצמות יוסף עִמם לקברם בארץ ישראל. ודווקא מקברים אלה, ובזכותם, קמה לנו ארץ ישראל לאֶחָזֶת עולם, כמו שאמר אברהם אֶחָזֶת קברי".

על פי "מלאכים כבני אדם"

"ויאמר, עבד אברהם אנכי" (כד, לד)

מעשה ב"חפץ חיים", שהגיע לעיירה אחת, בה הכירוהו רק על פי השמועה, אך איש לא הכירו אישית ולא ידע איך הוא נראה. במשך כל היום, לא התוודע "חפץ חיים" לאיש ולא גילה לאף אחד, מי הוא. רק לעת ערב, כשבא לאכסניה וביקש לאכול, ניגש אל בעל האכסניה וגילה לו, כי הוא המחבר של הספר "חפץ חיים".

משנודע לאנשי העיירה על האורח החשוב הנמצא במחיצתם, באו להקביל את פניו. אחדים מאנשי העיירה הביעו את תמיהתם, על שום מה שמר משך כל היום על אלמוניותו ולבסוף לא התוודע אלא לבעל האכסניה בלבד?

השיב להם "חפץ חיים": כשבא אליעזר בשליחותו אל בתואל, לא גילה לו כל הזמן מי הוא, רק משהתיישב אל השולחן והגישו לפניו את האוכל, התוודע אליהם והודיעם: "עבד אברהם אנכי". לָהֲנִי ידוע - רצה לעורר בכך את תשומת לבם של בעלי הבית - שעבד אברהם אנכי ועבד אברהם זוהר מאד ומקפיד מאד בכשרות האוכל.

על פי "מעשי גדולים"

ראש חודש כסלו יהיה ביום חמישי הבעל"ט המולד יהיה ביום שלישי, שעה 8, 16 דקות 6-חלקים

בסיוע כולל "יד ברודמן" רחובות

חבי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוט, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
טלפון: 08-9412048 054-4233763
אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

למה הייתה שרה בחברון?

בפתח פרשתנו נאמר ששרה נפטרה בקרית ארבע, ובסוף הפרשה הקודמת נאמר שאברהם שב לבאר שבע, לאחר העקידה. יש להניח, שמשם הוא גם מגיע לספרד לשרה, כדברי רש"י. האם הייתה פרידה ביניהם??

רמב"ן (כב, ב): "וַיָּבֵא אַבְרָהָם לְשׁוֹן רֵשִׁים, מִבָּאָר שֶׁבַע. וְאִין זֶה לֹמַר שֶׁהָיָה עֹמֵד (גר) שם, (למרות) ממה שכתוב (לעיל כב, ט): "וַיָּבֵשׁ אַבְרָהָם בְּבָאָר שֶׁבַע", כִּי אִיךָ תְּהִיָּה שָׂרָה בְּחִבְרוֹן! (וְהָיָה גַם בְּמִקוֹם אַחֵר. לֹא יִתְכַן שִׁפְדוּ...)" אבל הכוונה לומר, (וְהָיָה גַם בְּמִקוֹם אַחֵר. לֹא יִתְכַן שִׁפְדוּ...)" לָרֶדֶת (לאיזו מטרה הקשורה לעבודה וכדומה) ושמע במיתת שרה, ובא (חור מקור מִבָּאָר שֶׁבַע) משם, לספרד לה וְלְבָלְתָהּ."

אבל בהמשך הוא מביא אפשרות נוספת, טובה יותר, לטעמי: "הנראה בְּעֵקֶדָה (מספור חֲשָׁקוֹה), שהייתה הנוואה בה בְּבָאָר שֶׁבַע, כִּי שֶׁם הָיָה דָר וְשָׁם חוּר, כִּי כָן כְּתוּב... (לעיל, פרק כא, ט): "וַיֵּשֶׁב אֶשֶׁל בְּבָאָר שֶׁבַע". ואמר (שם), פסוק לד): "וַיָּגֶר אַבְרָהָם בָּאָרְץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים, וְהָיָה גֵרֹתוֹ (מוֹשָׁבוֹ) בְּבָאָר שֶׁבַע, שְׂהוּא בָּאָרְץ פְּלִשְׁתִּים, וְשָׁם נִצְטוּוה בְּעֵקֶדָה, וְעַל כֵּן שָׂחָה בְּדֶרֶךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים, שָׂאָרְץ פְּלִשְׁתִּים רַחוּקָה מִירוּשָׁלַם. שְׂאִילוֹ חִבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה הָיָה (וְהָיָה הַרְלֵךְ פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה יָמִים לְהַר הַמּוֹרִיחַ)... וּבְשׁוּבוֹ מִן הָעֵקֶדָה, לְבָאָר שֶׁבַע חוּר, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כב, ט): "וַיָּבֵשׁ אַבְרָהָם אֶל נְעִרְיוֹ, וַיִּקְוָמוּ וַיְלַכוּ יַחַד אֶל בָּאָר שֶׁבַע, וַיָּבֵשׁ אַבְרָהָם בְּבָאָר שֶׁבַע, לְחִירוֹת, שֶׁנִּתְעַכַּב שָׁם וַיֵּשֶׁב בּוֹ שָׁנִים."

ואם כן, לא מתח שרה באותו זמן (שהם גרו בְּבָאָר שֶׁבַע), כִּי לֹא הָיָה אַבְרָהָם דָר בְּבָאָר שֶׁבַע וְשָׂרָה דָרָה בְּחִבְרוֹן!":. הם גרו שם הרבה שנים, "יאבל אַחַר יָמִים רַבִּים, נָסַע מֵאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים (שְׂכֵאמוֹר לְעִיל, בָּאָר שֶׁבַע הָיְתָה בְּתוֹחֹמוֹה), וְבָא לְחִבְרוֹן (לְגוֹר) וְנִפְטְרָה שָׁם הָעֵדְקָה".

ואכן אנו יודעים, שאברהם כבר ישב בעבר באזור חברון - וַיָּבֵא אֶבְרָם, וַיָּבֵא וַיָּבֵשׁ בְּעֵלְאִי מִמְרָא אֶשֶׁר בְּחִבְרוֹן, וַיֵּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה " (יג, יח). זהו המקום שלראשונה נאמר בו, שהוא התיישב שם. היו לו שם חברים - עַר, מְרָא וְאֶשְׁכּוֹל, וְאוּלַי לְעַת וַיִּקְנָה, חֲחַלִּיטוֹ אַבְרָהָם וְשָׂרָה לְטוֹב לְחִבְרוֹן. "חֲחֻקָּהּ" (כג, פסוק ו): "וַיֵּשֶׁב אֲוּמְרִים, כְּשַׁחְלַתָּ, הוֹלִיכָה שָׁם, מְשׁוּם דְּבַחְרוֹן בְּסִים אוּרַיָה (הְאוּרִי מְבִיטִים וְזֶה מְחֻזָּק אֶת הִבְרִיאוֹת) וְכִשְׁמַעָה שְׂלוֹרֶת הָעֵקֶדָה, מִתָּה. לָכֵן וַיָּבֵא אַבְרָהָם מִבָּאָר שֶׁבַע לְסַפְדָּה לְשָׂרָה, וְלָכֵן הוּצַרְךָ לֹא לְקִטּוֹת שֶׁם אַחֲזוֹת קָבָר, כִּי לֹא הָיָה שָׁם מִקוֹם מוֹשְׁבוֹ." או אוּלַי, הִלְכָה שָׂרָה לְשֶׁם לְבִיקוֹר יְדִידוֹתֵי וְשָׁם נִפְטְרָה, שְׂאֵל כְּצָפִי. אַם כֵּן, לְמָה לֹא לָקַחָה אַבְרָהָם לְקַבְרוֹהָ בְּבָאָר שֶׁבַע? אוֹמֵר בַּעַל "דְּעַת מְקָרָא": "מִכּוּיוֹן שְׂמֹת, וּבִיחוד כְּשֶׁמְדַבְּרֵן בָּאֵשָׁה, קוֹנָה אֶת מְקוֹמוֹ". כִּידוּעַ, לֹא זֹאת הִסִּיבָה הָעִיקָרִית לְקַנְיָהּ...

מנחם אדלשטיין

שיח באור החיים

"לא תקח אשה לְגֵנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִים"

בתחילת פרשת זיווגו של יצחק נאמר: "וְאַבְרָהָם וְזֶן בָּא בְּמִים, וְהָיָה בְּרֶדֶת אֲוֹתָבְרָהָם בְּלִילִי (בראשית כד, א)."

רבי חיים בן עטר מקשה שתי קושיות: הראשונה, האם יש קשר בין זקנותו של אברהם, למה ששלח את עבדו לקחת אשה לבנו? הקושיא השנייה, מה ענין זקנותו של אברהם להמשך הפסוק האומר, כי ה' "בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָלֵךְ:"

"ואברהם זקן וגוי. פירוש, לְעֵד שֶׂרָאָה עֲצַמוּ זָקֵן וְגַם רָאָה כִּי הִגְדִּיל הָיָה לְקִטִּיב עָמוּ בְּכָל טוֹב, חָשׂ עַל הָעֵבֶד הַמוֹשֵׁל בְּכָל רוּחָה נְכִסִּים מְרֻבִּים וְהָאִישׁ אֲדוּנֵי הַכָּל-יָקוּ, יַחֲשׁוּב מַחֲשָׁבוֹת לְקִטְיָא בְּתוֹ לִיִּצְחָק, כִּי יִתֵּן פְּטוּב עֵינָיו."

אברהם חשש, כי אליעזר עבדו הרואה כי אדונו אברהם הוזקן והתעשר, על כן כדאי שהטוב שבד אדונו יגיע לידו וצאצאיו של העבד, לכן ירצה לחשיא את בתו ליצחק.

לכן, אמר לו אברהם בדרך רמז אליעזר, כי אין לחשיא את בתו לאף אשה מבנות הכנעני. כל זאת, בצפייה שאליעזר יבין שאין לו לחשיא את בתו של אברהם עם בתו שלו: "לָמָּה אָמַר לוֹ שִׂים נָא לְךָ דָּבָר, וְגוֹי, נַתְחַסֵּךְ לְחַשְׁבִּיעוֹ בְּדֶרֶךְ כָּלֵל עַל הַכְּנַעֲנִי וְאוּנוֹי תִשְׁמַעְנָה דְבָר, כִּי הַקּוֹל לוֹ קוֹל אֱלֹהֵי שְׂיָבִיטֵל דְּעִתוֹ כִּי הוּא אֲרוּר כְּנֵעַן כְּפִי דְּבִרְהִים זִ"ל

(בראשית רבה, פס"ט) ויצחק ברוך" ("אור החיים", שם ד"ה ואברהם זקן).

רבי חיים בן עטר מבאר, כי יצחק ברוך הוא, הכוונה שיצחק הוא בגדר "צדיק". על כן, אין לחשיא אותו עם בת כנען הקרוי "ארור".

"אין יברוך! אלא יצדיק, כי הַעֲדָקוֹת הוּא מְקוֹר הַבְּרוּכּוֹת וְהַכּוֹנֵנוֹ בּוֹה, שְׂאֵל יְחִשְׁדָּם בְּרָשָׁע, כִּי רֵדָאִי שְׂאֵל יַכְנֵסוּ בְּרֶדֶת שְׂעִדְיָא לֹא הִנְיָעִים" ("אור החיים", במדבר כב, יב, ד"ה ויאמר אלוקים).

בעל ה"אור החיים" מוסיף, כי הסיבה שאברהם אסר על אליעזר לחשיא את יצחק עם בת כנעני, כיוון שלכנען אין את הקדושה ואת קרבת ה'. ברם, ליצחק יש קדושה, על כן אין לחשיא אותו לבת כנעני: "וְיִטְעַם הַכְּנַעֲנִי אֶשֶׁר הִקְפִיד אַבְרָהָם לְבַלְתִּי קָחַת לוֹ אִשָּׁה מִחֵם, גַּם יִצְחָק צָהָר לִיעֲקֵב עַל זֶה, רְבוּתִיתֵי אָמַר (בראשית רבה, פס"ט) כִּי הוּא 'ארור' וְזֶרַע אַבְרָהָם 'ברוך' וְכוּ', וְדִבְרֵיהֶם סְתוּמִים חֵם. וְלִפִּי מָה שְׂכַתְּבִנִי מְצִינֵי עֵינַי הַטַּעַם נִכּוֹן, כִּי טַעְמוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הוּא כִּי הוּא, מוֹשְׁלָל מִנְפְּשׁוֹת הַקְּדוּשׁוֹת וְכָל בְּנוֹתָיו חָלַק רַע וְגַמְלָעֵב, לוֹה חֲחַלִּיטוֹ לְבַלְתִּי קָחַת מִמֶּנּוּ, כִּי לֹא יִקְצָא בּוֹ דְּבַר קְדוּשָׁה, וְהוּא סוּד אָמוֹר (לְעִיל, ט, כח): 'ארור כנען, פירוש, מוֹשְׁלָל בְּחַחְלַט מִמִּין הַקְּדוּשָׁה" ("אור החיים", בראשית כח, ה, ד"ה וישלח יצחק).

אברהם איבטו לעת זקנותו חבין, שיצחק ממשיך דרכו צריך לקבל אשה המתאימה לצדיקותו וקדושתו המיוחדת. על כן, הזהיר את עבדו לבל יקח לבנו אשה מבנות כנען.

הרב אבי שיח

פינת הדלמה

"קידוש במקום סעודה"
מה נחשב לסעודה? (ג)

נמשך לדון בשאלה, אלו דברים נחשבים כסעודה לדין "קידוש במקום סעודה".

א. **תבשיל ומיני דייסא מחמשת מיני דגן** - ראינו, שלדעת רבים, מועילה אכילת "פת הבאה בכיסנין" (מוזנות) ל"קידוש במקום סעודה". ובפשוטו, גם אכילת תבשיל (לא מאפה) ודייסא מחמשת המינים - מועילה לכך. אף שיש הבדל בין אפיחה לתבשיל, שכאשר קובע את סעודתו על מאפה - מברך ברכת המזון, בניגוד לתבשיל שאף שקובע סעודתו - אינו מברך על זה ברכת המזון. מכל מקום, לדין "קידוש במקום סעודה", אין צורך בדבר שיש בו

דין קביעות סעודה ולכן גם תבשיל מועיל לכך. ויש שכתבו (ראַ: "אז דוברי" - חלק ח, סימן לא, שמביא מי שחושש לכך), שתבשיל אינו מועיל ל"קידוש במקום סעודה", אך רבים, כאמור, פסקו לא כך.

השאלה הנמצא ביותר מנדון זה היא, **מטוהטות אטריות המכונה "קוגל"**. לדעת רוב הפוסקים, דינה כתבשיל

ולא כאפיחה, על כן, למחמירים לא תועיל אכילת ה"קוגל". לכן, עדיף שלא לסמוך לכתחילה רק על הקוגל ויש לאכול גם "פת הבאה בכיסנין" או לעשות קידוש שוב בבית, לפני הסעודה על הפת. (וכבר כתבנו, שגם אם אוכל "פת הבאה בכיסנין", עדיף לקדש שוב בביתו לפני סעודת השבת (בת), כדי לצאת ידי הסוברים שרק פת מועילה ל"קידוש במקום סעודה".)

ב. **פירות** - האנשים המקלים ושתיית יין מועילה ל"קידוש במקום סעודה", נוטקים, שפירות אינם מועילים לכך, כמבואר בטור (סימן רעג), וכך פסק ה"שולחן ערוך" (רעג, ה).

ב"שלטי גיבורים" כתב, שפירות מועילים ל"קידוש במקום סעודה", וכתב ה"משנה ברורה" (רעג, ס"יק כו), שאף שה"שולחן ערוך" פסק שפירות אינם מועילים, מכל מקום, אם חלש לבו קצת ואין לו עתה מחמשת המינים (מכל יין), אפשר לסמוך על ה"שלטי גיבורים" בקידוש ה**בוקר, אך לא בקידוש הלילה**.

בפשוטו, שאר הדברים שברכתם אינה "חמוציא", "גפן" או "מוזנתי", דינם כפירות.

וב**פסח**, להנתיים שלא לאכול "שרייה" ואין להם מוזנות, יש שכתבו (צ-חר-א, דבורקס, עמוד קמא, הערה 22) בשם הרב שמואל **אזוני**, שמועילה אכילת **פשטידת תפוחי אדמה**, שהיא מאכלו של תר וקביעות דמי. ועדיף גם לשנות רביעית יין ("מסקי תשובות", הערה 61).

הרב אריה ויזל

"חנוד לנער"

"וַיִּשְׁלַחֵם מִעַל יִצְחָק בְּנוֹ"

רבים הפירושים שנכתבו לפסוקים (כה, ה-ו): "וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת קָל אֶשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. וְלָגֵנִי הַפִּילִגְשִׁים אֶשֶׁר לְאַבְרָהָם וְגַם אַבְרָהָם מִגָּלוֹת, וַיִּשְׁלַחֵם מִעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעֵדְוָתוֹ חֵי, שְׂדַמְתָּה אֶת אֶשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. וַיִּתֵּיֵחַס לְתֵרַגוֹם וַיִּתֵּן בּוֹ עוֹזִיאל (על פי "כתר יהונתן): "וַיִּתֵּן אַבְרָהָם בְּמַתְנָה אֶת כָּל אֶשֶׁר לוֹ, לִיִּצְחָק. וְלִבְנָיָהִם שֶׁל הַפִּילִגְשִׁים שֶׁל אַבְרָהָם, נִתְּן נְכִסִּים וּמִטְלָטִילִים לְמַתְנוֹת וַיִּשְׁלַחֵם מִעַל יִצְחָק בְּנוֹ עַד שְׂהוּא בְּחִים וַיְלַכוּ לְשַׁבֵּת קְדִיקָה לְאַרְץ הַמְּזוּרָה". תֵרַגוֹם וַיִּתֵּן מִסְתַּמֵּךְ

כאן על מה שנאמר קודם לכן, בדברי אליעזר לכתואל וללכן, כאשר בא לקחת אשה ליצחק (כד, לו): "וַיַּגִּדֵל שְׂרָה אֵשֶׁת אֲדֹנָי כִּן לְאֵלֹהֵי אֶרֶץ וְקָנָתָה, וַיִּתֵּן לוֹ אֶת קָל אֶשֶׁר לוֹ", אומר על כך מדרש "שכיל טובי": "וַיִּתֵּלֵשׁ שְׂרָה אֵשֶׁת אֲדֹנָי בְּן אֲדוּנָי - הוֹדִיעָם שְׂהוּא יַחֲדֵי לִירוּשָׁה. 'אַחֲרֵי זִקְנָתָה' - הוֹדִיעָם נִפְלָאוֹת הָיָה. וַיִּתֵּן לוֹ אֶת כָּל אֶשֶׁר לוֹ - הוֹצִיא דְּתִמְקֵי (שֵׁטֶר צוֹאָה) מְכִיסוֹ, לְהַרְאוֹת שֶׁאֵין יִשְׁמַעְלֵל יוֹרֵשׁ עִם יִצְחָק".

לכאורה, קיים כאן קושי, שהרי בפרשת כי תצא נאמר (דברים כא, טו): "וַיְהִיָּה בָּיָוִם הַתְּחִילוֹת אֶת גְּבוּיֵי אֶת אֶשֶׁר יְהִיָּה לוֹ, לֹא יוֹכֵל לְבָכְרָתָהּ עַל פְּנֵי כֵן הַשְׁטָנָה הַבְּכָרִי" (ואה סתהדרין צא, א וכן במדרשים) יש להבין, מה נתן אברהם ליצחק ומה נתן לבני הפילגשים. המדרש (דברים רבה יא, א) מפרט, מה נתן אברהם ליצחק: "וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל יְהוּדָה אוֹמֵר - בכורה נתן לו, כענין שנאמר (כה, לו): וַיִּמְכֹּר

את בכורתו ליעקב. רבי נחמיה אמר - ברכה נתן לו, כענין שנאמר (כו, כח): וַיִּתֵּן לֶךְ הָאֱלֹקִים. עַמּוּד יִצְחָק לְבָרַךְ אֶת יַעֲקֹב, אָמַר, מִמְקוֹם שֶׁפִּסַּק אָבָא מִשָּׁם אֲנִי מַתְחִילִי. מִשְׁמַע, שִׁיִּצְחָק קִיבֵל מֵאַבְרָהָם אֶת הַתְּנַחֲנָה הַרוּחָנִית, אֶת בְּרִכַּת אַבְרָהָם, אֶת הַבְּכֹרָה כְּמִנְהוּגָה, וְאֵילוֹ בְּנֵי הַפִּילִגְשִׁים קִיבְלוּ נְכִסִּים גְּשִׁמִּים."

מהי מטרתו של אברהם בחלוקה זו? אומר ה"תולדות יצחק": "וַיִּשְׁלַחֵם מִעַל יִצְחָק בְּנוֹ, לִפִּי שִׁישָׁאֵר הַמְּקוֹם לִיִּצְחָק". כלומר, אברהם מבקש לפנות את הדרך ליצחק, להודיע בעולם שיצחק הוא היורש של הדרך. דבר זה עומד בסתירה, לכאורה, למה שנאמר קודם לכן (כא, יא): "וַיַּרְצֵה הַדְּבָר מִיָּאָד עֵינָיו אַבְרָהָם עַל אוֹדוֹת בְּנָיָהּ, כִּאֲשֶׁר שָׂרָה מְבַקֶּשֶׁת לְשַׁלֵּחַ אֶת יִשְׁמַעְלָל וְאֵילוֹ אַבְרָהָם מְדַרְיָן שִׁשְׁמַעְלָל יִתְחַךְ בְּבִיתוֹ!"

ניתן אולי ללמוד מכך היבט משמעותי. כאשר המתן מצוי במקום (בנתון זידן, אברהם מול יצחק וישמעאל), ניתן לצפות כי החשפעה המשותפת של המתן, יחד עם אותו חלק חיובי בקבוצת המתמככים, תשפיע על התלמיד הפחות חיובי. לא כך הדבר, כאשר משלחים את התלמידים לדרכי החיים. כאן צריך להפריד, כאן חייבים לסלול את הדרך לפני הכוחות החיוביים, על ידי הסרת המכשולים שעלולים להעמיד הנורמים השליליים.

מפתלי יערי